

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2020

A1. α.

1. Η φρόνηση ως αρετή της ψυχής καλλιεργείται με τον εθισμό και την άσκηση.
Λάθος («ή δέ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου τινός τυγχάνειν, ὡς ἔοικεν, οὕσαν»)
2. Η αρετή της φρόνησης αποβαίνει πάντα ωφέλιμη με τον άνθρωπο.
Λάθος («ή δέ τοῦ φρονῆσαι» - «ὑπό δέ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμον τε καί ὠφέλιμον καί ἀχρηστον αὖ και βλαβερόν γίνετα»))
3. Η τέχνη της παιδείας στρέφει την ψυχή στην ορθή κατεύθυνση.
Σωστό («Τούτου τοίνυν...μεταστραφῆσεται»)

A1. β.

1. Η αντωνυμία «σφεῖς» αναφέρεται στο «ἐπαγγελλόμενοι».
2. Η αντωνυμία «ᾧ» αναφέρεται στην λέξη «ὄργανον».

B1. Ο Σωκράτης απευθυνόμενος στον Γλαύκωνα ερμηνεύει την αλληγορία του σπηλαίου. Θεωρεί πως η παιδεία είναι αναγκαία για να αφυπνίσει την ψυχή ώστε να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει. Το ζητούμενο είναι να μεταστραφεί η ψυχή από τα αισθητά στα νοητά, από τα πάθη στην αρετή, από τη φύση στις Ιδέες. Φανερώνει ότι στην ψυχή κάθε ανθρώπου ενυπάρχουν η δυνατότητα της μάθησης και το κατάλληλο ὄργανο (νους) για τη μάθηση. Για να επεξηγήσει τη θέση του χρησιμοποιεί μια αναλογία: ὅπως ἓνα μάτι (ὄμμα) στρέφεται μαζί με ὄλο το σώμα ἀπό το σκοτεινό μέρος προς το φωτισμένο, ἀν δεν εἶναι δυνατό να δει το φως διαφορετικά, ἔτσι και το ὄργανο (ο νους) μαζί με ὄλη την ψυχή (σύν ὄλη τῆ ψυχῆ) χρειάζεται να μεταστραφεί (περιακτέον εἶναι) ἀπό τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας (ἐκ τοῦ γιγνομένου) προς την ἀντίθετη κατεύθυνση: να ἀνυψωθεί προς το ἀληθινά ὑπαρκτό (το ὄν) και να φτάσει ὡς την πιο κατάφωτη βαθμίδα του ὄντος (τό φανότατον), μέχρι να ἀντέξει να ἀτενίσει (θεωμένη) το πολύ δυνατό φως του.

Στη φράση «εἰς τὸ ὄν και τοῦ ὄντος τὸ φανότατον» το ὄν ἀποτελεῖ οὐσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί και ἀποδίδει την ὑπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν εἶναι το ὑπαρκτό. Η ἀναζήτηση του ἀληθινά ὑπαρκτού και του ποἴα εἶναι η φύση ἀποτελέσει ἐξ ἀρχῆς για τη φιλοσοφία μέγα ἐρώτημα, το λεγόμενο

οντολογικό ερώτημα: τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. Με το επίθετο «φανότατος» που σημαίνει φωτεινότατος, λαμπρότατος (η αντίθετή της λέξη είναι σκοτώδης) ο Πλάτωνας δηλώνει την αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι που λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας).

Ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι, όπως όταν θέλουμε να δούμε κάτι, στρέφουμε το βλέμμα μας προς αυτό, έτσι και αν θέλουμε να γνωρίσουμε το Αγαθό πρέπει να στρέψουμε την ψυχή μας προς αυτό για να το δει. Αυτή η στροφή, η «περιαγωγή», συνιστά την παιδεία και δεν προϋποθέτει την απόκτηση ενός νέου πράγματος, αλλά είναι η ανάπτυξη μιας υπάρχουσας δύναμης του ανθρώπου που βρίσκεται σε ύπνωση λόγω της αισθητηριακής πλάνης. Περιαγωγή σημαίνει μεταστροφή. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτόν, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» - και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία»

B2.

Ο Σωκράτης επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας ξεκινά τη διατύπωση του αρνητικά (αποφατική διατύπωση), προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία. Καλεί τους συνομιλητές του να παραδεχτούν πως η παιδεία δεν είναι τέτοια όπως την ορίζουν όσοι την έχουν για επάγγελμά τους (ἐπαγγελλόμενοι).

Αυτοί ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Χρησιμοποιώντας μια παρομοίωση υποστηρίζει ότι οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης ισχυρίζονται πως με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν τη γνώση στην ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά («φασί δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»). Με την τετραπλή χρήση της πρόθεσης ἐν (ἐνούσης, ἐν τῇ ψυχῇ, ἐντιθέναί, ἐντιθέντες) ο Πλάτωνας μέσω του Σωκράτη προσπαθεί να αισθητοποιήσει τον εσωτερικό, βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Ο Πλάτων δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτή την

έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά ανάμνηση. Στο σημείο αυτό γίνεται ένας δριμύς υπαινιγμός εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αδρής αμοιβής. Αντίθετα από τους σοφιστές και τους ρητοροδιδασκάλους, ο Σωκράτης δεν άσκησε επαγγελματικά (επ' αμοιβή) τη διδασκαλία. Πίστευε ότι δεν μεταδίδει γνώσεις, απλά βοηθά το συνομιλητή του να τις ανακαλύψει μέσα του.

B3.

1. α
2. γ
3. β
4. β
5. γ

B4α.

φανόν	⇒	φάσμα
άνασχέσθαι	⇒	ανακωχή
περιακτέον	⇒	άξονας
τετραμμένω	⇒	ανατροπή
έντιθέντες	⇒	παρακαταθήκη
άπόλλυσι	⇒	απώλεια

B4β.

επαγγελλόμενοι : Η κυβέρνηση αρνείται να πραγματοποιήσει όσα επαγγελλόταν πριν από τις εκλογές.

έπιστήμης : Η Χημεία και η Φυσική ανήκουν στις θετικές επιστήμες.

B5.

Στο παράλληλο κείμενο ο Αλ. Δελμούζος τονίζει ότι η παιδεία έχει σκοπό να κάνει τη ζωή του ανθρώπου καλύτερη (Σκοπός της να υπηρετήσει του ανθρώπου), καθώς καλλιεργεί μέσα του ηθικές αρετές όπως η αγάπη και η καλοσύνη (Γίνεται καλύτερη την καλοσύνη). Θεωρεί ότι μέσω της παιδείας ο άνθρωπος ηθικοποιείται και κατακτά την ελευθερία (Καλύτερη στο βάθος και πιο ελεύθερη). Παράλληλα τονίζει ότι οι παραπάνω αρετές δεν προκύπτουν στον άνθρωπο από μια εξωτερική δύναμη αλλά ότι η παιδεία βοηθά τον άνθρωπο να τις καλλιεργήσει και να τις αναπτύξει (Η ψυχική καλλιέργεια ... ατομική προσπάθεια). Αφήνει δηλαδή να εννοηθεί ότι ο άνθρωπος έχει την προδιάθεση να κατακτήσει την αρετή (και ορίζεται ... που κλείνει μέσα του) και ότι η παιδεία είναι αυτή που θα τον βοηθήσει να την κάνει πράξη, να αποκτήσει τις παραπάνω αρετές.

Στο Κείμενο Αναφοράς παρόμοια ο Πλάτωνας μέσω του Σωκράτη συνδέει την παιδεία με την ηθικοποίηση του ανθρώπου. Ο Σωκράτης ορίζει την παιδεία ως την τέχνη για την μεταστροφή της ψυχής ώστε πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά να φτάσει στη θέαση του Αγαθού («οὕτω σὺν ὅλη τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου ... τοῦτο δ' εἶναί φαμεν τὰγαθόν.»). Η ψυχή επιτυγχάνει τη μεταστροφή της με τη βοήθεια της φρόνησης. Μέσω αυτής η ψυχή κυριαρχεί στις ηδονές και τις επιθυμίες και απεγκλωβίζεται από την κυριαρχία του σώματος για να στραφεί στη θέαση του Αγαθού. Ένα ακόμη σημείο ομοιότητας με το παράλληλο κείμενο αποτελεί η θέση του Σωκράτη ότι οι αρετές της ψυχής δεν υπάρχουν εξαρχής στον άνθρωπο, αλλά καλλιεργούνται και αναπτύσσονται με τον εθισμό και την άσκηση («Αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ... ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν»). Η παιδεία είναι αυτή που θα βοηθήσει τον άνθρωπο να στραφεί στον σωστό εθισμό. Συμπερασματικά και στα δύο αποσπάσματα τονίζεται ο σημαντικός ρόλος της παιδείας στην ηθικοποίηση του ατόμου.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Αν κάποιος με ρωτούσε: Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι πρέπει και προς αυτόν να φερθεί ειρηνικά; Δεν θα το έλεγα. Αλλά περισσότερο λέω ότι πολύ πιο γρήγορα θα μπορούσαμε να τιμωρήσουμε αυτούς, αν δεν αδικούσαμε κανένα. Γιατί δεν θα είχαν κανένα σύμμαχο.

Γ2. Στο απόσπασμα αυτό των *Πόρων* ο Ξενοφώντας υποστηρίζει την ειρήνη έναντι του πολέμου. Αρχικά αναφέρει ότι, με βάση την εμπειρία του παρελθόντος, την περίοδο της ειρήνης η πόλη ευημερούσε οικονομικά, γιατί εισέρχονταν σε αυτή πολλές πρόσοδοι, οι οποίες, όμως, ξοδεύονταν όταν ξεσπούσε πόλεμος («εύρησει γάρ ... ταῦτα καταδαπανηθέντα»). Το ίδιο ισχυρίζεται ότι συμβαίνει και στην εποχή του, καθώς λόγω του πολέμου έχουν σταματήσει να εισρέουν πολλά από τα έσοδα, αλλά και τα ήδη υπάρχοντα κατασπαταλήθηκαν για διάφορους σκοπούς («γνώσεται δ' ... καταδαπανηθείσας»). Μάλιστα επισημαίνει ότι, όταν επικράτησε ειρήνη στη θάλασσα, τα έσοδα αυξήθηκαν και οι πολίτες είχαν τη δυνατότητα να τα αξιοποιήσουν όπως θέλουν («ἐπεὶ δέ εἰρήνη ... ὅ τι βούλονται»).

Γ3α.

ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις/ εἰσήεισθα/ εἰσήρχου

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

Γ3β.

μᾶλλον → θετικός: μάλα υπερθετικός: μάλιστα

θᾶπτον → θετικός: ταχέως υπερθετικός: τάχιστα

Γ3γ.

τις: τισί(ν)

προσόδους: αἰ πρόσοδοι

πολίταις: ὧ πολῖται

Γ4α.

ἡ εἰρήνην: β' ὀρος σύγκρισης με α' ὀρο το πόλεμον και συγκριτικό το κερδαλεώτερον

ταῦτα: Υποκείμενο στο ρήμα ἄν κριθεῖη (αττική σύνταξη)

τῶν προσόδων: ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική διαιρετική στο πολλάς

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα χρή

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Γ4β. ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή, γιατί εξαρτάται από το ρήμα εὐρήσει και αναφέρεται στο υποκείμενο του τις

Γ4γ.

πῶς ἄν ἄμεινον ταῦτα

κριθείη: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής ἄγνοιας ως αντικείμενο στο ρήμα οἶδα

ὡς χρή και πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση ως αντικείμενο στο ρήμα λέγεις